

Педагогічна освіта

УДК: 378.147.004

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15546441>

**Комунікативна компетентність як складова soft skills здобувачів
вищої освіти ІТ-спеціальностей**

Галайбіда Богдан Анатолійович

аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка, 61, 32300, Україна,

e-mail: opndf23.halaibida@kpnpu.edu.ua;

<https://orcid.org/0009-0005-8383-7643>

Прийнято: 16.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** Сьогодення висуває нові вимоги до підготовки фахівців, і для сучасних спеціалістів поряд із суто фаховими професійними навичками необхідними стають соціальні навички (soft skills). Серед них чільне місце займають навички ефективної комунікації, комунікативна компетентність. Навички міжособистісного спілкування є важливими для майбутніх ІТ-фахівців, оскільки вони здебільшого працюють у командах і ефективне спілкування є прагматичним інструментом досягнення успіху у виконанні професійних завдань.*

Актуальність дослідження зумовлена потребою визначення особливостей професійно-орієнтованої комунікативної компетентності майбутніх фахівців комп'ютерної галузі та ролі інноваційних технологій у її формуванні і розвитку.

***Мета публікації** – виокремити основні складові комунікативної*

компетентності як соціальної навички студентів ІТ-спеціальностей й визначити ефективні технології для її формування в умовах змішаного навчання.

Для досягнення мети й вирішення поставлених завдань дослідження було використано комплекс методів: опрацювання наукової літератури, аналіз, синтез, узагальнення і систематизація.

Результати. У дослідженні проаналізовано різні підходи до визначення структури комунікативної компетентності і встановлено, що комунікативна компетентність здобувачів вищої освіти ІТ-спеціальностей має інтегрований міжпредметний характер і складається з професійно-орієнтованої мовної, мовленнєвої компетентності, соціокультурної, дискурсивної, стратегічної компетентності, які є необхідною умовою успішної професійної взаємодії.

У сучасній педагогічній науці акцентовано діяльнісний, компетентнісний, прагматичний підхід до навчання. Важливо, щоб здобувачі вищої освіти ІТ галузі володіли мовною і мовленнєвою компетентностями з української й англійської мови. Вони повинні вміти використовувати свої мовні знання й мовленнєві уміння у конкретних професійних комунікативних ситуаціях. Ефективними для досягнення цієї мети є інтерактивні технології, цифрові інструменти і платформи навчання. Вони уможливають реалізацію змішаного навчання, яке успішно поєднує індивідуальне і групове виконання завдань, традиційні форми навчання з дистанційним, забезпечує автономність навчання, підвищує мотивацію і формує навички спілкування, релевантні для професійної діяльності ІТ-фахівців.

Ключові слова: комунікативна компетентність, змішане навчання, інтерактивні технології, мовна модель, комунікативна стратегія, здобувачі ІТ-спеціальностей.

Communicative competence as a component of soft skills of higher education students of IT specialities

Bohdan Halaibida

postgraduate student of the Department of Pedagogy and Education Management,

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,

Kamianets-Podilsky, Ohienko St., 61, 32300, Ukraine,

e-mail: opndf23.halaibida@kpnu.edu.ua;

<https://orcid.org/0009-0005-8383-7643>

***Abstract.** Today's world puts forward new requirements for specialist training, and soft skills are becoming necessary for modern specialists alongside purely professional skills. Among them, the most important are effective communication skills and communication competence. Interpersonal communication skills are important for future IT professionals, as developers mostly work in teams and effective communication is a pragmatic tool for achieving success in their professional tasks.*

*The relevance of the study is determined by the need to outline the features of professionally oriented communicative competence of future computer science specialists and the role of innovative technologies in its formation and development. **The aim of the publication** is to identify the main components of communicative competence as a social skill of IT students and determine effective technologies for its development in a blended learning environment.*

To achieve the goal and solve the research objectives, a set of methods was used: study of scientific literature, analysis, synthesis, generalisation and systematisation.

***Results.** The study analyses various approaches to defining the structure of communicative competence and establishes that the communicative competence of IT students has an integrated interdisciplinary character and consists of professionally*

oriented language, speech competence, socio-cultural, discursive, strategic competence, which are a prerequisite for successful professional interaction.

Modern pedagogical science emphasises an activity-based, competence-based, pragmatic approach to learning. It is important that IT higher education students have language and speech competence in Ukrainian and English. They should be able to use their language knowledge and communicative skills in specific professional communication situations. Interactive technologies, digital tools and learning platforms are effective in achieving this goal. They make it possible to implement blended learning, which successfully combines individual and group work, traditional forms of learning with distance learning, provides autonomous learning, increases motivation and develops communicative skills relevant to the professional activities of IT specialists.

Keywords: *communicative competence, blended learning, interactive technologies, language model, communication strategy, IT students.*

Постановка проблеми. Переорієнтація системи вищої освіти із набуття знань і навичок на формування компетентностей акцентує увагу не тільки на розвиток професійних, але й соціальних навичок (soft skills), які забезпечують ефективне здійснення фахової діяльності майбутніх спеціалістів інформаційних технологій.

Науковці визначають різні компоненти soft skills: саморозвиток, креативне і критичне мислення, уміння працювати в команді і приймати рішення, лідерство, комунікативні і соціальні навички, гнучкість і адаптація, управління часом (О. Варгата, Т. Комар, В. Афанасенко, О. Кулешова, Л. Міхеєва [1], О. Гура, Н. Длугунович, О. Кірдан, К. Коваль, Н. Коляда, О. Кравченко, С. Наход, Г. Пирожок та ін). В усіх класифікаціях присутня комунікативна компетентність, оскільки ефективна комунікація та етика спілкування мають важливе значення для успішної професійної діяльності.

Хоча ІТ-спеціалісти є фахівцями і ергономічних професій, які передбачають зв'язок Людина – Знакова система (цифри, коди, числові значення, символи), окрім математичних здібностей, розвинутого абстрактного мислення, майбутні ІТ-спеціалісти повинні володіти комунікативною компетентністю, оскільки працюватимуть в бізнесі інформаційних технологій, з ІТ проєктами в умовах командної роботи, що вимагає навичок ефективного спілкування, усвідомлення культурних, соціальних і морально-етичних норм міжособистісних взаємин, уміння дотримуватися їх під час спілкування [1, с. 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен комунікативної компетентності досліджували в основному у лінгвістичному контексті (Р. Кліффорд, Т. Лілліс, А. Палмер, М. Халлідей, Л.Байдюк, М. Білогорка, Н. Діденко, Т. Мороз, та ін.) й аспекті вивчення іноземних мов (Р. Агапсón, Е. Вárcena, J. Arús, О. Гурська, Л. Теремінко, В. Акмалдінова, В. Кучер, В. Осадчий, С. Симоненко, М. Сиротюк, С. Руда, Ю. Степчук, Г. Бевзо, В.Гаманюк та ін.). Розглядали методики і технології розвитку фонетичних, лексичних, граматичних навичок (В. Кучер М. Сиротюк [5]); особливості формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання в закладах вищої освіти (А. Поліщук, В. Дуганець, В. Дуганець [10]); формування комунікативної компетентності в аспекті вирішення завдань міжособистісної, ділової, педагогічної взаємодії (Л. Мафтин [7]), складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів (М. Галицька [2], Н. Діденко, М. Горюнова, С. Погоріла [3]), формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів (Н. Лупак [6], Л. Попова [11], Т. Форостюк [15]). О. Ковальова досліджує комунікативну компетентність у зв'язку із соціальною і визначає її як здатність ефективно здійснювати обмін інформацією, почуттями та емоціями, презентувати і відстоювати власні погляди з урахуванням різноманітності позицій і поваги до думок інших людей [4, с. 28].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, не зважаючи на велику кількість інтерпретацій комунікативної компетентності, є потреба уточнити її компонентний склад з урахуванням професійної діяльності майбутніх фахівців ІТ-галузі і визначити педагогічні умови її формування в умовах змішаного навчання. У статті розглянемо міждисциплінарні особливості професійної комунікативної компетентності ІТ-спеціалістів і педагогічні можливості сучасного освітнього середовища закладів вищої освіти, обов'язкових і вибіркового навчальних дисциплін філологічного спрямування, технологій інтерактивного і змішаного навчання для її ефективного розвитку.

Завдання: 1) конкретизувати складові комунікативної компетентності для фахівців комп'ютерних технологій; 2) визначити ефективні освітні технології, методи і прийоми, які забезпечують формування професійної комунікативної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Тереза Лілліс, термін «комунікативна компетентність» увів в обіг американський лінгвіст і антрополог Делл Хаймс (Dell Hymes) наприкінці 1960-х років. У його розумінні цей термін охоплює знання і користування мовою залежно від соціального контексту і реальних умов комунікації [20]. Для Хаймса комунікативна компетентність – це не лише знання лексики і граматики, це більш загальна компетентність, яка ще охоплює вміння релевантного послуговування мовою у різних комунікативних ситуаціях. Важливими елементами ефективного спілкування Хаймс вважав: психологічні і культурні умови спілкування; учасників; мету і заплановані результати комунікації; релевантні комунікативні акти, які треба використати для досягнення поставленої мети спілкування; тон, манеру і дух спілкування; інструменти і спосіб комунікації (усна, письмова); норми і правила спілкування залежно від контексту і жанру. Комунікативну компетентність він визначав як спроможність використовувати мову у широкому сенсі, з урахуванням соціолінгвістичних і соціокультурних чинників.

Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages, CEFR) до комунікативної компетентності відносять мовну, мовленнєву, соціолінгвістичну і прагматичну компетентності [18].

У нашому дослідженні беремо за основу структуру комунікативної компетентності, запропоновану С. Рудою, адаптуючи її до потреб фахової комунікації. У такому трактуванні професійна комунікативна компетентність складається з: 1) мовленнєвої компетентності, що ґрунтується на чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі; 2) мовної компетентності, що є інтегративною та включає лексичну, граматичну, фонетичну та орфографічну субкомпетентності; 3) дискурсивної, що включає комунікативні вміння застосування релевантних мовних моделей для досягнення запланованих результатів професійного спілкування; 4) соціокультурної та соціолінгвістичної (володіння знаннями про національно-культурні особливості країни, що уможливорює успішну комунікацію); 5) стратегічної компетентності, що передбачає вміння вибирати ефективні стратегії для розв'язання професійних комунікативних завдань [12, с. 231]. І безумовно, успішне професійне спілкування неможливе без відповідної фахової підготовки, знання і розуміння професійної термінології, розуміння предмету розмови.

Отже, комунікативна компетентність має інтегрований характер, виходить за межі лінгвістики і розглядається в освітніх науках, соціології, психології, соціолінгвістиці. Такі міждисциплінарні особливості зумовлюють складність її формування. Інноваційний характер сучасного освітнього середовища, інформатизація освітнього процесу, можливість поєднання традиційних і дистанційних форм навчання відповідають специфіці підготовки і розвитку комунікативних навичок фахівців ІТ-галузі.

Професійна комунікативна компетентність як складова soft skills розвивається під час вивчення фахових навчальних дисциплін. Основними

цілями професійної комунікації є обмін та надання даних, взаємний обмін видами діяльності, інноваційними механізмами та технологіями. Брак розуміння професійної термінології, особливо в умовах міжкультурного спілкування, може стати причиною комунікативної невдачі, нерозуміння, виникнення семантичних бар'єрів у спілкуванні. Для ефективного спілкування ІТ-спеціалістам треба оволодіти технічною термінологією. Оскільки більшість ІТ термінології англійського походження, синтаксис мов програмування і програмне забезпечення є англійськомовним, розвиток іншомовної компетентності ІТ-фахівців стає критично важливим. Освітній компонент Іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням готує здобувачів до практичного використання іноземної мови у професійній діяльності.

Сприяє успіху цієї підготовки застосування практично-орієнтованих інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій, серед яких електронні комп'ютерні ресурси, словники, перекладні системи. Доступ до електронного освітнього середовища відбувається за допомогою інформаційно-комунікаційних систем дистанційного навчання, наприклад, платформи Moodle. Технологія змішаного навчання дає змогу формувати зміст навчання для ефективного поєднання індивідуального (online) і колективного (offline) навчання. Інтернет надає можливість автономно опрацювати автентичні оригінальні тексти, подкасти, переглядати відео, слухати і спілкуватися з носіями мови. На аудиторних заняттях є можливість використовувати групові форми опрацювання переглянутого/прослуханого матеріалу, таким чином наближаючи заняття до реальних умов професійної комунікації, яка відбувається здебільшого у групах/командах. Важливо, щоб студенти ІТ-спеціальностей на заняттях з освітнього компоненту Українська мова професійного спрямування оволоділи навичками ділового писемного мовлення: написання електронних листів, пропозицій, оформлення базової бізнесової документації.

Для ефективного спілкування здобувачі повинні оволодіти комунікативними моделями. Виокремлюють чотири основні моделі комунікації: 1) рецепція – сприйняття будь-якого повідомлення, тексту в усній чи писемній формі; 2) продукування – мовленнєва діяльність з формулювання/оформлення нового (усного/письмового) тексту); 3) інтеракція – взаємодія, участь в усній/письмовій комунікації; 4) медіація – адаптація повідомлення для реципієнта [13]. Знайомство здобувачів з різними стилями спілкування та їхніми мовними моделями доречно проводити на заняттях навчальної дисципліни Українська мова професійного спрямування. Освітній компонент Іноземна (англійська) мова професійного спрямування також повинен не тільки розвивати мовні навички здобувачів (удосконалювати лексичну, граматичну компетентність), враховувати контекст фахових дисциплін (вивчати професійні лексичні одиниці), але й розвивати мовленнєві навички комунікації у певному контексті, уміння досягати прагматичного комунікативного ефекту і впливу на співрозмовника.

Отже, формування мовної та мовленнєвої компетентності ІТ-фахівців забезпечують освітні компоненти українська мова та англійська мова за професійним спрямуванням.

Наступним компонентом комунікативної компетентності є соціокультурний і соціолінгвістичний, який включає аспект міжкультурної і лінгвокультурної комунікації. Як зазначає Paolo Valboni, для розвитку міжкультурної комунікативної компетентності необхідно оволодіти моделями/взірцями міжкультурної комунікації, які будуть визначати поведінку співрозмовників [17, с. 6].

З такими моделями міжкультурного спілкування здобувачів вищої освіти можна ознайомити на заняттях Іноземної мови за професійним спрямуванням, використавши технологію змішаного навчання. З метою розвитку усного мовлення для асинхронного опрацювання здобувачам пропонують як моделі

спілкування відео/подкасти на тематики, пов'язані з професійною діяльністю: пошук роботи (інтерв'ю); ситуація запізнення на співбесіду; міжкультурну комунікацію на професійні теми із необхідністю висловити заперечення, уточнити інформацію, узгодити позиції, тощо; зразки відповідей на можливі запитання під час влаштування на роботу із врахуванням лінгвокультурного компоненту; професійна комунікація між представниками різних статей. Здобувачі вивчають вербальні (релевантні для тієї чи тієї моделі лексичні і граматичні одиниці, кліше, текстові структури, які враховують соціокультурний компонент) і невербальні засоби комунікації між представникам різних країн (сила голосу, жести, міміка, зоровий контакт). З метою розвитку писемного мовлення для вивчення пропонують моделі/зразки написання успішного резюме, оформлення ділової електронної кореспонденції, формул і конструкцій ввічливості. Імітація цих фрагментів з іншим лексичним наповненням і врахуванням культурних компонентів розвиває практичні навички міжкультурної комунікації.

Важливо, щоб здобувачі розуміли логіку моделі і вона була легкою для відтворення у певному контексті комунікації. Надійність моделі полягає у правдивості інформації, яку вона містить. І оскільки міжкультурна комунікації зазнає постійних змін у процесі глобалізації, потрібно навчити здобувачів безперервно спостерігати за комунікацією людей, які належать до різних культур, поповнювати свої знання, щоб своєчасно оновлювати набуті навички. Мовні знання можна вважати відносно сталими, а культурні цінності і особливості є змінними, вони можуть модифікуватися у будь-який момент.

Доцільно інтегрувати набуття міжкультурних навичок спілкування у контент занять Іноземної (англійської) мови професійного спрямування. За умови змішаного навчання запропонувати здобувачам переглянути відео з навчальними уривками автономно, а на офлайн заняттях моделювати і

практикувати подібні комунікативні ситуації, послуговуючись вивченими мовними структурами і мовленнєвими моделями.

Елементом комунікативної компетентності є вибір комунікативної стратегії – комунікативної поведінки, набору вербальних і невербальних засобів, який забезпечить комунікативний вплив для досягнення комунікативної мети. Науковці виокремлюють різні комунікативні стратегії. Стратегії взаємодії у діловому спілкуванні розглядали Ю. Степчук і Г. Бевзо [14]. Вони зазначають, що комунікативна стратегія – це план організації мовної поведінки мовця відповідно до його намірів, і виокремлюють *стратегією взаєморозуміння, стратегією координації, узгодження та стратегією партнерства* [14, с. 68]. На нашу думку, ці стратегії доцільно розглядати у межах навчальної дисципліни Українська мова за професійним спрямуванням, оскільки для них характерні певні «дискурсивні формули» на рівні лексичних і граматичних одиниць, які забезпечують успіх і безконфліктність спілкування. Наприклад, комунікативна стратегія взаєморозуміння вербалізується формулами ввічливості. Для стратегії координації характерні кліше привернення уваги, знання термінології, яка спрощує пошук інформації. Комунікативна стратегія узгодження включає форми повідомлення, нагадування, відмови.

Успішною є комунікативна стратегія, у якій іліміновано стереотипізацію щодо гендерної, вікової, релігійної і расової приналежності співрозмовників з метою уникнення різних конфліктів, наприклад, гендерних упереджень. Це конфлікти, які виникають навколо рівної відповідальності жінок і чоловіків, жіночого лідерства, егоїстичної позиції чоловіка, гендерної орієнтації. Формування толерантності є важливим чинником формування позитивної комунікативної установки і комунікативної компетентності ІТ-спеціалістів. Толерантність як універсальна цінність співвідноситься з правовим принципом рівності, який уособлює ідею позитивного сприйняття іншості і на практиці виявляється у терпимості і відсутності дискримінації і різного роду нетерпимості

[9]. Гендерно-чутливе спілкування студентів університету передбачає орієнтацію на діалогічність, співпрацю, уникнення гендерних упереджень і стереотипів щодо ролей чоловіків і жінок [21].

Постійне практикування універсальних цінностей в університетському середовищі формує спеціалістів європейського зразка, адже інституційні і культурні чинники мають вагомий вплив на моделі спілкування майбутніх спеціалістів.

Оволодінню стратегіями успішного спілкування сприятимуть заняття Риторики (навчальну дисципліну можна запропонувати як вибіркочу для студентів), на яких вивчають особливості публічного мовлення, презентації матеріалу, мистецтву ведення переговорів і дебатів, умінню слухати і бути почутим. Здобувачі освіти повинні оволодіти вербальними і невербальними засобами, які забезпечують успішне спілкування, послуговуватися зрозумілими для співрозмовників мовними формами і кліше для висловлення свого бачення проблеми, переконання, інтерпретації фактів, прийняття рішень.

Комунікація між представниками різних культур є складнішою, ніж у межах однієї культури. Майбутні фахівці ІТ-галузі повинні усвідомлювати, що у міжкультурній комунікації можуть бути різними цінності і моральні пріоритети співрозмовників, сприйняття інформації, тайм-менеджмент, просторові атрибути, концептуалізація картини світу, поведінкові параметри і гендерні стереотипи.

Висновки. Професійна підготовка ІТ-спеціалістів – це сукупність компетентностей (hard skills і soft skills), які уможливають виконання професійної діяльності в умовах соціальної і міжкультурної комунікації. Комунікативна компетентність фахівців інформаційних технологій має інтегрований міждисциплінарний характер. Складниками її є мовна, мовленнєва, соціокультурна, міжкультурна, стратегічна компетентності. Розвиток комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти ІТ-спеціальностей

забезпечують обов'язкові освітні компоненти Українська мова професійного спілкування, Іноземна мова професійного спілкування і можуть доповнювати вибірково: Риторика, Міжкультурна комунікація та ін. Педагогічними умовами для формування комунікативної компетентності є використання інтерактивних методів, зокрема методу проєктів, ігрових ситуацій на професійно зорієнтовані теми (рольові та ділові навчальні ігри), кейс-методів, проблемних ситуацій і завдань, навчальних дискусій. Результативним є використання педагогічних технологій, які відповідають принципам проблемно орієнтованого навчання і забезпечують міжпредметні зв'язки, зокрема технології змішаного навчання, яка забезпечує автономність, розширює доступ до автентичних матеріалів, підвищує самостійність та мотивацію здобувачів, водночас вчить їх ефективній командній роботі і професійній комунікації.

Список використаних джерел

1. Варгата О., Комар Т., Афанасенко В., Кулешова О., Міхеєва Л. «Soft skills» як важлива умова самотворення особистості фахівців соціономічних професій: теорія і практика. Даллас, США: «Primedia e-Launch LLC»; 2023. 162 с.
2. Галицька М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Навчальний дискурс*. 2015. № 2. С. 39–48
3. Діденко Н.М., Горюнова, М.М., Погоріла С.Г. Застосування інноваційних освітніх технологій для розвитку професійної мовної компетентності здобувачів вищої освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. Вип. 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15249309>
4. Ковальова О.А. Модель соціально-комунікативної компетентності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014, № 11. С. 27-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2014_11_7 (дата звернення: 09.04.2025).
5. Кучер В., Сиротюк М. Використання мережі інтернет у контексті формування комунікативної компетентності на уроках англійської мови.

Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 35, том 3, 2021 с. 296-303. URL:
http://www.aphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_3/47.pdf

6. Лупак Н.М. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. 452 с.

7. Мафтин Л.В. Формування мовно-комунікативної компетентності майбутніх педагогів у процесі вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна риторика» . *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2025, № 17. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15278764>

8. Осадчий В.В., Симоненко С.В. Іноземна мова як засіб формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-програмістів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 58, вип. 2. С. 38-48. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_58_2_6 (дата звернення: 11.05.2025).

9. Пендюра М.М., Лапка О.Я. Толерантність і європейські правові цінності. *Альманах права*. 2022. Випуск 13. Київ: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2022. С.276-281. URL:
<https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/23215> (дата звернення: 12.05.2025).

10. Попова Л.М. Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкової школи до міжкультурної комунікації. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2019. № 2(18). С. 229–233.

11. Руда С. Інформаційні технології як засіб розвитку комунікативних навичок. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2011. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. С. 230-234.

12. Сафарян С.І., Співакова Л.О. Основні чинники розвитку медіаційних навичок вчителя іноземної мови у післядипломній освіті. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2025. Вип. 17. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15302798> (дата звернення: 10.05. 2025).

13. Степчук Ю.П., Бевзо Г.А. Комунікативні стратегії взаємодії у діловому спілкуванні *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том 33 (72). № 4. Ч. 1. С. 67-71.
14. Форостюк Т. Формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів сучасної початкової школи в процесі фахової підготовки. *Humanitarium*. 2019. Вип. 45(2). С. 147–153.
15. Arancón P., Bárcena E, Arús J. A Novel Approach for the Development of Communicative Competence in English in a Blended Learning Context. *Journal of Language Teaching and Research*, 2012. Vol. 3, No. 2, P. 256-272. <https://www.academypublication.com/issues/past/jltr/vol03/02/jltr0302.pdf> (дата звернення: 11.05. 2025).
16. Balboni P. Intercultural Communicative Competence: A Model. A publication of “Laboratorio ITALS – Teaching Italian to Speakers of Other Languages”. 2006, № 2. 56 p.
17. Common European framework of reference for languages, 1st ed. Cambridge [etc.]: Cambridge University Press, 2011.
18. Hamaniuk V. Karpiuk V., Shumilina I., Ustinova V. The concept of “intercultural competence” in educational and scientific discourses. *Educational dimensions*. 2024. Vol. 11. P.1-27. DOI: <https://doi.org/10.55056/ed.715>.
19. Lillis T. Communicative Competence. In K. Brown (ed) *Encyclopaedia of Language and Linguistics*. Oxford: Elsevier. P. 666-673.
20. Sheremeta N. Formation of a Gender-Oriented Culture of Communication Among Students. International conference on Creating an Inclusive University Climate: Best Practices. April 25, 2025. URL: <https://conf.scnchub.com/index.php/CIUC/CIUC/paper/view/954>